

Tózsér Árpád: Suttogások sötétben

Tózsér Árpád verseit olvasva folyamatosan szembesülhetünk azzal, milyen keveset tudunk a klasszikus kultúráról. Lírai metamorfózist emlegetett már korábbi, *Lélekáldor* című kötetében is. A *Suttogások sötétben* című kötetben is szól Didórol és Alkménérol, Tarcitusról és Euclidészról, de Higgs-bozonról és okostelefonokról is.

Ha Tózsért olvassuk, készülhetünk arra, hogy a görög mitológia hőseitől eljutunk egészen napjaink technikai vívmányaiig. Amelyeket persze szkeptikusan figyel a már nyolcvanhét éves szerző. Nyilván korából is fakad ez, ahogy a mind erőteljesebb halálatematika szintén. Az *Egyre gyakrabban...* címűben el is ismeri: „Egyre gyakrabban gondolsz a végre. / Nem így igaz, hisz mára sem.” A kötetben is leginkább azt rója fel, hogy a túlvilágra leginkább a mostani pontos lenyomatoként tekintünk. Másféle folytatást képzelne el, ha egyáltalán. Ez kiderül a Zs. Nagy Lajoshoz szóló lírai levélből is. Vagy ne is legyen inkább túlvilág? Az *Egő szíriafók* alapján így tűnik: „Reménykedünk, hogy álmaink, azaz kis / halálaink szörnyetegei a világ végezetéig / tartó nagy halálunkban nem gyötörnek / benünket tovább, a testünk négy nedvéből / kikelő férgek, párkák jól végzik dolgukat”.

A kultúrpeszisztának is nevezhető Tózsér idegenkedve figyeli, amerre a Semiramis-függőkeret és a burmai tízezer templom létrehozó emberiség tart. A pozsonyi költő még hivatkozik Kierkegaard-ra és Carnapra, Füst Milán *Öregéjére* és Albert Camus *A pestisére*. De mire számíthatunk az utókorától? A költő már azt veszi számba, mi maradhat utána, illetve az emberiség után. Amellett, hogy a kultúra bástyái mögé menekülne, nagyon is nyitva tartja a szemét, így a járványidőszakkal és a karanténnal ugyanúgy foglalkozik, de szóba kerül még az EU-elnökség is, sőt, a fekete férfi nyakán terdelő fehér rendőr szintén.

Megnyugtató szembesülni azzal, hogy Tózsér Árpád még mindig köztünk van. Jó érzés a kortársának lenni. Szembesülni azzal az imponáló, sok ezer évre visszanyúló műveltséggel, amit magabiztosan mozgató meg verseiben. Képes elemi, hogy kortársunknak érezzük még Leónidaszt, Epimenidészt és Voltaire-t is. Mindezt úgy, hogy nem fogalmaz sokszor könnyedén. Feladatát ad azzal, hogy megtaláljuk, miként is köti össze, mondjuk, Sartre-t és Bahtyint. Vekonya kötet ez, nem nehéz végigszáladni rajta. Végig gondolni mindazt, akiket és amit képbe hoz, már annál bonyolultabb. Feladatot ad. Tózsér viszont az a fajta szerző, akinél sosem érezzük megterhelőnek ezt a fajta kulturális kihívást. Ha csak szavak mondatokat is kever a szövegbe, illetve a címbe emel egy-egy filozófust, már úgy érezzük, hogy valami többlet ajándékoz meg bennünket.

(Kortárs Kiadó, 2021, Budapest, 80 oldal, 2500 Ft)

A Kortárs Kiadó hasonló formában, sorozatban jelenteti meg bizonyos próza- és versesköteteket. Neves szerzőkről van szó egyaránt, de tartalmilag összekötömi már nehezebb lenne Tózsér és Becsy András, Krulik Zoltán és Halász Margitot. Ahogy persze a később ugyanebben a sorozatban megjelenő Zelei Miklóst, Pósfai Györgyöt vagy Bene Zoltánt szintén. A sorozatért Farkas Ágota és M. Tóth Éva felelt. Jelenet már meg benne mások mellett Kiss Annától, Vári Fábián Lászlótól, Sárközi Mátýástól, Sajgó Szabolcstól és Hász Róbertől is kötet.

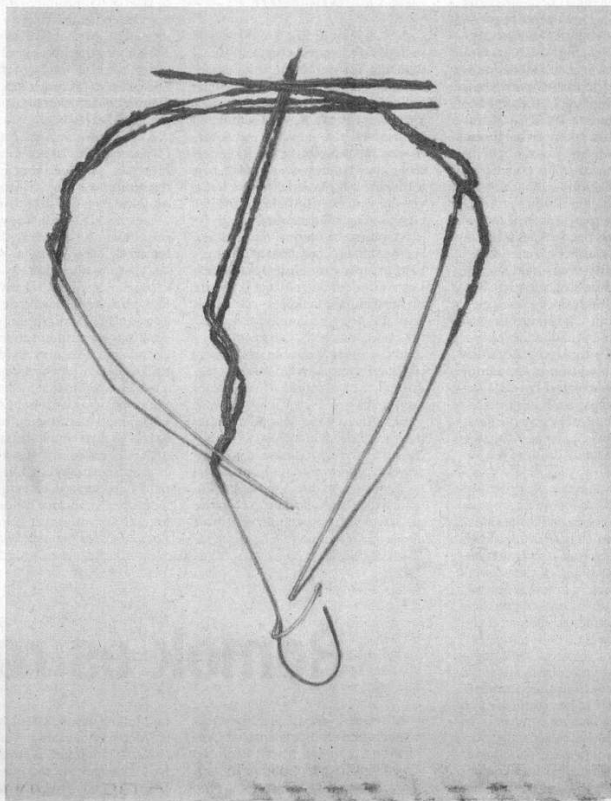
Becsy András: Kert és ház

Nem olvastam korábban Becsy Andrásról kötetet. A *Kert és ház* hat évvel követte a *Campinget*, az előző könyv is a Kortársnál jött ki. A mostaniban szereplő versek afféle beérkezett költőt, tisztes mestercember tükröznek. Egyik szövegében, az *Ez a napban* maga is ilyeneket ír: „Ez a nap olyan nap lesz, hogy nem lesz olyan, hogy zászló, lobogó, felgyözelemre, hogy nagy levegő, teli tudó, ez a nap olyan nap lesz, hogy mesteres, munkás munkanap, körültekintő, pedáns polgári”. A mondat még folytatódik tovább hosszán, kitartóan.

A kötetben a hasonló, versességek is beillő művek váltják a hagyományosabban felépülő, jellemzően keresztímes költeményeket. Az idén ötvenéves Becsy könyvét valóban olyan olvasni, mint egy élete delén járó, beérett költőmesterét. Olyanét, aki nem hajt végre nagy technikai bravúrokat, nem váltja meg a magyar poézist. Nem is feltétlenül kell. Másrészt viszont mégiscsak érdemes valaminek kitűnni. A szerzőre hol pozitívabb, hol negatívabb értelemben lesz igaz, hogy nem mossa meg a legmagasabb hegycsúcsokat. Teszi a dolgát helyette szorgosan, megverselve a barackfának pattanó rügyet és az akác lehuolt leveleit. (Szerencsére viszont nem emleget akácot.) Atrézhető megfigyeléseket is tesz, például az egyre inkább öszülő május-

EX LIBRIS

LAKNER DÁVID

Imre Mariann munkája

ról, vagy épp a folyton söprögető, egyszer csak elmaradó sarki nénirol.

A *Kert és ház* ciklushoz tartozó versek valószínűleg a legerdekesebbek, hangulatnak itt nem vagyunk híján. Míg a *Szíriafók* tartozó szövegek jobbára egyszerűbbek, közhírhöz stílusgyakorlatok. Ezek zárják közre a kísérletezőbb jellegű *Egyenleget*, melyben akadnak egyaránt nehezebben olvasható szövegterületek, illetve maradandó értékű, melankolikus hangvételű visszatekintések. A szerző az összegzésjellegre több versben is rájátszik, hangsúlyozza a felütra való érkezést. A nosztalgikus múltba révedést mégis neveltségnek érzi olykor, és már maradna abban a szerepben, amelybe került. Talán valamiféle humorosabb, elengedőbb viszonyulás jött ténne idónkát. Összekacsintás az olvasóval, önironikusabb hozzáállás az egykori és mostani komolykodáshoz. Idónként tudják ezeket a versek, és akkor lesznek talán a legjobbak.

Becsy András kötetét afféle idősebb Arany-light: megvannak a jól kivehető példaképei, éretten szemléli magát és a körülötte lévő világot, de ez a fajta beérkezetté sokszor nehezíti is, hogy igazán melyre hatoló, felkavaró tanulságokat vonjon le.

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2021, 78 oldal, 2000 Ft)

Krulik Zoltán: Anyakönyv

Krulik Zoltánt talán többen ismerik a Makám zenekar alapító-vezetőjeként. Rendszeresen jelentkezik ugyanakkor prózával, korábban a 2017-es *Az utolsó papírréplővel*. Az önéletrajzi ihletésű rövidprózákat után az *Anyakönyv*ben is saját és családja életét veszi számba, egy-két bekezdésnyi szövegek helyett hosszabb egyszerekből gondolkozza.

Meglehet, a dalszöveg műfaja, a szűkebbre szabott fogalmazás jobban áll a szerzőnek. Az *Anyakönyv* emlékezésfolyama legalábbis nehezebben követhető, a gyakori ugrásokkal, ötletszerű váltásokkal nem könnyű megbirkózni. A tudatfolyamunkra való rácsatlakozás izgalmas eredményre vezethet, de gyakran inkább a szöveg széteséséhez, nehezebb értelmezhetőségéhez járul hozzá. Haszonlókra gondolok: „A parkett-táncos öccse is nála lakott az ostrom alatt, s elküldte őt vízért a Rókus-kápolna elé. A szerencsétlen borkabá-

tot viselt. S hogy a borkabátot lecibálhassa róla, ohne zsinór, hasba lötte az orozs. Hogy elől-hátul kilyukadt a kabát, nem érdekes. A cipőt is lehúzta róla. Schwartz bácsitól kaptam egy almát, és azt is mondta, mikor búcsúképpen barackot nyomott a fejemre, ne felejtsem el a Mindenhatót. A tintatartó a padl közepén áll egy mélyedésben. Oda mártogatjuk a tolat, és ha öszétödi a kezünk, lecsöpöppen a tinta, le is folyik néha, és törölgethetjük az itatóssal. A füzetbe sok pacát cjték. Azért is feketé pont jár.”

A hasonló részek után az olvasó gyakran csak kapkodja a fejét, nehezen követve, hogyan érkezünk meg az orozs által hasba lött embertől a fejre nyomott barackon át a lecsöpöpent tintáig. Krulik persze szándékoltan merül egyik emlékből a másikba, a bevillanó képek valóban nagyon jellegzetesek, így sajátos képet biztosítanak az adott korról. Bár a szerző 1951-ben született, ezért nem lenne magától értetődő, de sűrűn előkerül a Rákosi-kor rettenete, ahogy az is, miként férközt be a félcsem a legszemélyesebb viszonyokba is.

Miközben a cím anyakönyvről szól, valóban egy tárgyabb családörténetet kapunk, melyben az említett szereplő fontos szerepet kap ugyan, de nem tör egyedulalomra. Tartalmas családörténetet olvasunk, akadnak történetek mindenféle nagybácsikról és unokatestvérekről, ahogy egyéb családi ismerősökről, iskolatársakról is. Kap egyfajta különös ízt az egész, miután Krulik idónként gyermeki nézőpontot vesz fel, közben viszont felnőtteri reflexiókkal is él: a vastag lábú óvónó „egy fénylő kopasz fejű ember képe előtt hirtelen megállt. (...) - Ne bámészkodj, te kistű! - csat-

tant rám a vastaglábú, s láttam, a közepén gombos köpeny a gombolásnál végig megfeszül. Combjai mint a szovjet atlétáké. Ugy hajolt le hozzám, ahogy az Iván gyermekkorában a lassított felvételen a kistűhöz hajolt le a katonára.”

Érdekes mindenesetre, ahogy az óvodáskori emlék felvételű kiemelésébe vegyül egy eleve később, Magyarországon 1962-ben bemutatott Tarkovszkij-film jelenete. Viszont azzal a technikával szemben, hogy az adott szereplő ellenszenvességet hasonló külső jegyekkel érzékeltesse valaki, akár kritikuskak is lehetünk. Főleg, hogy Krulik később maga szármol be róla, hogyan csúfolták társai a vastag lencsés szemüvege miatt. Feltéve a kérdést, gyerekek honnan szednek olyan csúf mondatokat, amilyenekkel őt illették. A szerző közben őszintén leírja azt is, hogy máskor őt vetették elő, amiért megszólta társa kisdobosnyakendőjét. Ő pedig megígérte, hogy ezután nem fog senkit gúnyolni, „igaz, csúfolódásban vételemnek éreztem magam. A kultúrmozgatót mindenki mondogatta.” Ez a mondat máris izgalmas párhuzambal áll azzal, mikor a mindenkori által mondogatott, hamis propagandamondatokat számonkéri. Mikor állunk be a sorba, mikor vesszük észre, hogyan olvasztanak be minket a tömegbe? A kérdésben a kötet további részében is tanulságos reflexiókkal szolgál a zenés-prózaíró.

(Kortárs Kiadó, 2021, Budapest, 132 oldal, 2500 Ft)

Halász Margit: A pipás asszony fia

Nem nagyon tudtam mit kezdeni Almási Tamás 2008-as filmjével, a *Márió, a varázslóval*. Mint ahogy nehezen tudok elképzelni mondjuk egy megfilmesített *Fülsarokot* is. Ahogy az Esterházy Péter-klasszikus, úgy Halász Margit eredeti novellája, a *Veronika és a varázsló* sokkal tömörebb, metaforikusabb ennél. A balladisztikus történetmesélés nehezen adja meg magát az élő szereplős racionalizálásnak. A *Pipás asszony fia* című novelláskötetben újra olvashatjuk ezt a nagy sikerű szöveget, ahogy még néhány régebbit, illetve újakat is.

Az említett elbeszélésben, ahogy más Halász Margit-novellákban is, talán a humor ragad magával leginkább. Nagyon okos, gazdaságosan vannak felépítve ezek az írások, a szövegszerkesztés maga is hozzájárul az ironikus olvasáshoz. „Hat hete tartott már az a kollektív nyelvtanulási téboly, amelyre a falu négysszáz éves történelmében nem volt példa. Önszorgalomból egyszerre ennyi nő nem tanult meg nyelvet soha Bocskai óta. Vera már otthonról olvas szavakat kevert a magyarába és olasz fűszereket az ételbe. Rőzsavízzel öntöztet az a pörköltet, vagy mi? kérdezte Csulyás felháborodva, s tányérostul kidobta az udvarra. Megelőm azt a papucskirályt, kiabálta az udvaron, ha addig élek is megölöm.” Kollektív nyelvtanulási téboly! És papucskirály! Halász Margit nagyon ért az abszurd és a rövgalóság egybecsuszításához.

Haszonlónak szorokoztató szöveg még a II. Rákóczi Ferencet átvőli rokonná avató Feri bácsi, vagy épp a lakásunkat és életünket teljesen feldőülő, különös szereplőkről szóló *Cirko horror a Cházár Andrást utában*. Akadnak aztán melankolikusabb szövegek (*A miskolci fiú*), illetve az által-ember kapcsolatot szorokoztatóan, mégis szívszorítóan újraértelmező rövidprózákat (*Kulancs, Hérom kendermagos*). Ha csak néhány megálóra olvasnánk valamit, akkor is a végére tudunk émi egy-egy szövegnek. Van, amelyek egy mindenki számára ismerős helyzetre mint csattanóra épít fel az egészet. (*A Jóságos manó például arra, amikor senkinél sincs a boltban apró, csak tíz- és húszszeres.*)

De összességében a legmaradandóbbak azok, amelyek a már említett *Veronika és a varázslóhoz* hasonlóan. Nem csoda, ahogy filmet is ebből szerettek volna készíteni, de egy hasonló szöveg nem adja könnyen magát. Tömrítésében, megfogalmazásában rejlik az egyik legnagyobb ereje. Halász Margit kötetét így a fentebb tárgyaltak közül az, amely a leginkább szorokoztathatja, másrészt a mindennapok szövegével is megismertetheti az olvasót. (Bár egy másfajta, fanyar humor jellemző Tózsérre is!) Ha nehez is a téma, mégis sokat old a szövegben az ironia, illetve a valóságától való elemeléség. Míg az, ha egy szerző túli komolyan veszi magát és érzéseit, sokat nehezíthet egy könyv olvashatóságán.

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2021, 212 oldal, 2750 Ft)

A Fókusz Könyvtárház (Bp., VII., Rákóczi út 14.) sikerlistája

1. Tompa Andrea: Sokszor nem halunk meg	(Libri)
2. Nádasy Ádám: Hordtam az irhámát	(Magvető)
3. Dezső András: Nagyfőnök - Porfik Tamás és körének felemelkedése és bukása	(XXI. Széki)
4. Vida Gábor: Senkiháza - Erdélyi lektúr	(Magvető)
5. Ljudmila Ulickaja: Az igazi nevem (ford.: Kiss Ilona)	(Magvető)
6. Annie Ernaux: A hely - Egy asszony (ford.: Szávai János)	(Magvető)
7. Alan Rickman: Örületen, mélyen - Alan Rickman napló (ford.: Németh Dorottya)	(Kossuth)
8. Lucinda Riley - Harry Whittaker: Atlas. Pa Salt története (ford.: Szigeti Judit)	(General Press)
9. Jo Nesbo: Vérhold (ford.: Sulyok Viktória)	(Animus)
10. Szinétár Miklós: Szinétár - Önéletrajz-szerzés és egyebek	(Spirit Publishing)